

BOLALAR PSIXOLOGIYASI

Baitova Aziza Abdukarim qizi

DTPI Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

106-BT-guruh talabasi

@latipbayitov@gmail.com

Shomurotov Ulug'bek Melikboboyevich

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti, Pedagogika va psixologiya

kafedrasi o'qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)

ulugbekshomurotov986@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqola bolalar psixologiyasining asosiy tushunchalari, rivojlanish bosqichlari va bolalar psixikasini shakllantiruvchi omillarni o'rganishga bag'ishlangan. Unda bolalar psixologiyasining nazariy asoslari, bolalarning emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, ota-onalar va pedagoglar tomonidan bolalar bilan samarali muloqot qilish uchun kerakli psixologik yondoshuvlar muhokama qilinadi. Maqola, bolalar psixologiyasiga oid zamonaviy tadqiqotlar, psixologik metodlar va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga olib, bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maqola bolalar psixologiyasining asosiy tushunchalari, rivojlanish bosqichlari va bolalar psixikasini shakllantiruvchi omillarni o'rganishga bag'ishlangan. Unda bolalar psixologiyasining nazariy asoslari, bolalarning emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, ota-onalar va pedagoglar tomonidan bolalar bilan samarali muloqot qilish uchun kerakli psixologik yondoshuvlar muhokama qilinadi. Maqola, bolalar psixologiyasiga oid zamonaviy tadqiqotlar, psixologik metodlar va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga olib, bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar. qobiliyat, ijtimoiy, xulq-atvor, operatsion, psixika, emotsional, aqliy faoliyat, tafakkur, kognitiv, sensomotor, irsiyat.

Абстрактный. Данная статья посвящена изучению основных понятий детской психологии, этапов развития и факторов, формирующих детскую психику. В ней рассматриваются теоретические основы детской психологии, особенности эмоционального, интеллектуального и социального развития детей, а также необходимые психологические подходы для эффективного общения с детьми родителей и педагогов. Статья послужит полезным ресурсом для специалистов, работающих с детьми, включая текущие исследования в области детской психологии, психологические методы и практические рекомендации.

Данная статья посвящена изучению основных понятий детской психологии, этапов развития и факторов, формирующих детскую психику. В ней рассматриваются теоретические основы детской психологии, особенности эмоционального, интеллектуального и социального развития детей, а также необходимые психологические подходы для эффективного общения с детьми родителей и педагогов. Статья послужит полезным ресурсом для специалистов, работающих с детьми, включая текущие исследования в области детской психологии, психологические методы и практические рекомендации.

Ключевые слова: способности, социальные, поведение, оперативные, психика, эмоциональная, мыслительная деятельность, мышление, познавательное, сенсорное, наследственность.

Abstract. This article is devoted to the study of the basic concepts of child psychology, the stages of development and the factors that shape children's psyche. It discusses the theoretical foundations of child psychology, the specifics of children's emotional, intellectual and social development, as well as the necessary psychological approaches for effective communication with children by parents and educators. The article will serve as a useful resource for professionals working with children, including current research on child psychology, psychological methods, and practical recommendations. This article is devoted to the study of the basic concepts of child psychology, the stages of development and the factors that shape children's psyche. It discusses the theoretical foundations of child psychology, the specifics of children's emotional, intellectual and social development, as well as the necessary psychological approaches for effective communication with children by parents and educators. The article will serve as a useful resource for professionals working with children, including current research on child psychology, psychological methods, and practical recommendations.

Key words: ability, social, behavior, operational, psyche, emotional, mental activity, thinking, cognitive, sensorial, heredity.

Kirish qism.

Bolalar psixologiyasi – bu bolalar psixikasini o‘rganadigan ilmiy soha bo‘lib, uning asosiy maqsadi bolalarning rivojlanish jarayonlarini tushunish, shuningdek, ularning emotsional, kognitiv, ijtimoiy va fizik rivojlanish xususiyatlarini o‘rganishdan iborat. Bolalar psixologiyasi psixologiyaning alohida bir sohasi bo‘lib, o‘smirlik davriga qadar bo‘lgan bolaning barcha rivojlanish bosqichlarini o‘z ichiga oladi. Ushbu maqolada bolalar psixologiyasining nazariy asoslari, rivojlanish bosqichlari va bolalar psixikasini shakllantiruvchi asosiy omillar muhokama qilinadi.

Bolalar psixologiyasining asosiy tushunchalari-bolalar psixologiyasida o‘rganiladigan asosiy tushunchalar qatoriga bolaning shaxsiyati, uning emotsional

holati, kognitiv rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlari va xulq-atvori kiradi. Psixologiya nuqtai nazaridan, bolalar shaxsiyati davomli jarayon sifatida shakllanadi va uning o'zgarishi bir necha omillar ta'sirida sodir bo'ladi. Bu omillar orasida irsiyat, atrof-muhit, tarbiya va ta'limning alohida ahamiyati bor. Bolaning kognitiv rivojlanishi, ya'ni uning aqliy faoliyatining, xususan, tafakkur, xotira, diqqat, tasavvur va boshqa psixologik jarayonlarning shakllanishi Jean Piaget tomonidan ishlab chiqilgan rivojlanish nazariyasiga asoslanadi. Piagetga ko'ra, bolalar o'z rivojlanishida bir nechta bosqichlardan o'tadi: sensor-motor, preoperatsion, operatsion va formal operatsiyalar bosqichlari.

Rivojlanish bosqichlari

1. Birinchi bosqich: Tug'ilishdan 2 yoshgacha

Bu davrda bola asosiy motor faoliyatlarni o'rganadi, sezgi organlari orqali atrof-muhitni o'rganadi va shaxsiyatning birinchi belgilarini ko'rsatadi. Ularni o'zini va atrofdagi dunyoni farqlash qobiliyati rivojlanadi.

2. Ikkinchi bosqich: 2 yoshdan 7 yoshgacha

Bu davrda bolaning tasavvuri va his-tuyg'ulari rivojlanadi. Ular o'z hissiyotlarini va fikrlarini boshqarish qobiliyatiga ega bo'lishadi, ammo ularning fikr yuritish jarayonlari mantiqiy va tartibga solingan bo'lmaydi. Ular o'z hayotining markazi sifatida o'zini ko'rishadi.

3. Uchinchi bosqich: 7 yoshdan 12 yoshgacha

Bu davrda bolalar mantiqiy fikrlashni o'rganadilar, ammo ularning fikrlari ko'proq konkret va aniq holatlarni tasavvur etishga qaratilgan. Shuningdek, ular ijtimoiy va shaxsiy munosabatlarni o'rganadilar, do'stlik, xolislik va jamoa tuyg'ulari rivojlanadi.

4. To'rtinchi bosqich: 12 yoshdan 18 yoshgacha

Bu davrda bolaning intellektual rivojlanishi yanada chuqurlashadi. Formal operatsiyalar davri boshlanadi, ya'ni ular abstrakt fikrlashni, nazariy tushunchalarni va ijtimoiy masalalarni mantiqiy tarzda o'rganishni o'zlashtiradilar.

Bolalar psixikasini shakllantiruvchi omillar

Bolaning psixikasi va shaxsiyati rivojlanishida bir qancha omillar o'rniga tushadi. Bular orasida irsiyat (genetik omillar), atrof-muhit (oilaviy, ijtimoiy muhit) va tarbiya muhim ahamiyatga ega. Masalan, ota-onalarning bola tarbiyasidagi roli juda katta. Ota-onalar bola uchun birinchi va eng muhim tarbiyachi bo'lib, ularning emotsional va psixologik holati bolaning shaxsiyati shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, bolalar o'z muhitidagi odamlar bilan, xususan, tengdoshlari bilan munosabatda bo'lish orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradilar. Bu ko'nikmalar, o'z navbatida, bolada mustahkam ijtimoiy shaxsiyatning paydo bo'lishiga yordam beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bolalar psixologiyasi bolalarning sog‘lom va to‘g‘ri rivojlanishiga yordam beradigan psixologik qonuniyatlarni tushunishga xizmat qiladi. Bu, o‘z navbatida, bolalarning o‘zini anglashiga, ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli bo‘lishiga, o‘qish va o‘rganishda samarali natijalar olishiga yordam beradi. Shuningdek, bolalar psixologiyasi bolalarning psixologik ehtiyojlarini aniqlash va ularga samarali yordam ko‘rsatishning muhim vositasidir. Bolalar psixologiyasi – bu bolalarning psixik rivojlanishini va shaxsiyatini o‘rganishga qaratilgan muhim ilmiy soha bo‘lib, uning amaliy ahamiyati katta. Bolalar psixologiyasining nazariy asoslarini tushunish, pedagoglar, psixologlar va ota-onalarga bolalar bilan samarali ishlashda yordam beradi. Bola shaxsiyatining to‘g‘ri shakllanishi va uning psixologik rivojlanishida ijobiy omillarni yaratish, jamiyatning kelajakda yanada sog‘lom va ijtimoiy faol bo‘lgan avlodlarini tarbiyalashga yordam beradi

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.

1. Урунтаева Г.А. Детская психология. - М.: «Академия», 2010. -С. 36.
2. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. - М.: «Педагогика», 1977. -С. 222.
3. Ғозиев Э. Тафаккур психологияси. - Т.: «Укитувчи», 1990.
4. Каримова В.М., Суннатова Р. Мустакил фикрлаш. - Т.: «Шарк», 2000.
5. Нишонова З.Т. Мустакил ижодий фикрлаш. - Т.: «Фан», 2004.
6. Тихомиров О.К. Психология мышления. - М.: МГУ, 1984.
7. Венгер Л.А., Венгер А.Л. Домашняя школа мышления (для
8. пятилетних детей). - М.: «Знание», 1984.
9. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: «Просвещение», 1991.
10. Выготский Л.С. Мышление и речь. - М.: «Педагогика», 1984.
11. Melikboboyevich, S. U. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHNING AHAMIYATI, MAQSAD VA VAZIFALARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 42(1), 123-128.
12. MELIKBOBOYEVICH, S. U., QIZI, M. M. F., & SALIMJONOVNA, E. F. (2024). BOLALARNING MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORGARLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(4), 203-209.
13. MELIKBOBOYEVICH, S. U., O'G'LI, M. S. O., & O'G'LI, M. N. O. (2024). O 'SPIRINLIKNING ILK DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(5), 8-11.
14. MELIKBOBOYEVICH, S. U., AKRAMOVNA, O. M., & O'G'LI, X. M. A. (2024). SHAXSNING RIVOJLANISHIGA QOBILIYATNING O'RNI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(5), 12-17.

- 15.MELIKBOBOYEVICH, S. U., QIZI, A. M. A., QIZI, T. D. U., & QIZI, Q. S. Q. (2024). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIGA QISQA MUDDATLI GURUHLARDA BOLALARNI MAKTABGA TAYYORLASH. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(4), 154-158.
- 16.MELIKBOBOYEVICH, S. U., QIZI, X. B. A., & SHAMSIDDINOVNA, X. G. (2024). SHAXSIY AGRESSIYALARNI DAVOLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O'RNI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(4), 27-31.
- 17.MELIKBOBOYEVICH, S. U., O'G, R. Z. J. T., & O'G'LI, C. A. S. (2024). SHAXSNI SPORTDA TARBIYALASH. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(3), 64-68.
- 18.QIZI, A. M. E., O'G'LI, A. J. A., & MELIKBOBOYEVICH, S. U. (2024). O 'SMIRLIK DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(1), 165-169.
- 19.Sobirjon, T., & Melikboboyevich, S. U. (2024). KORISHNING VAZIFA VA FUNKSIYALARI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(1), 55-59.
- 20.Melikboboyevich, S. U. (2024). ILK O 'SPIRINLIK DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(1), 52-54.
- 21.MELIKBOBOYEVICH, S. U., O'G'LI, E. B. M., & XAYRULLOYEVICH, D. U. (2024). OILAVIY TARBIYA USLUBLARI VA ULARNING SHAKILANISHI. *TADQIQOTLAR. UZ*, 37(1), 41-45.
- 22.Melikboboyevich, S. U. (2024). BOLALARNI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASH SHAKLLARI VA METODLARI. *Journal of new century innovations*, 50(2), 189-195.